

Nr 36.

Warszawa, dn. 5 września 1931 r.

Ogóln. zbioru Nr 491.

WYDAWCA: W imieniu Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych—Wiceprezes Rady Związku inż. S. J. Okolski.
Redaktor odpowiedzialny inż. Maurycy Chorzewski.

REDAKCJA i ADMINISTRACJA: Warszawa, Krak. Przedmieście 5 m. 7, tel. 714-26. Adres telegr.: „Metalowcy — Warszawa“.

Prenumerata wynosi z przesyłką w kraju: zł 5 kwartalnie. Numer pojedynczy gr. 50.
Członkowie Polskiego Związku Przemysłowców Metalowych otrzymują „PRZEMYSŁ METALOWY“ bezpłatnie.

TREŚĆ NUMERU: *Kwestja godzin nadliczbowych w świetle orzeczeń Sądu Najwyższego.—Syndykat polskich odlewni i emal-jerni żeliwa.—Najważniejsze obowiązki zarządów spółek akcyjnych.—Wytyczne księgowości przemysłowej.—Wiadomości z zagranicy.—Ceny.—Patenty.*

KWESTJA GODZIN NADLICZBOWYCH W ŚWIETLE ORZECZEŃ SĄDU NAJWYŻSZEGO.

Szereg sporów, jakie wynikały stale między zakładami pracy a pracownikami w związku z niejasnymi przepisami ustawy z dn. 18 grudnia 1919 r. o czasie pracy, dotyczącymi godzin nadliczbowych w przemyśle i handlu, powoli uzyskuje rozwiązanie w orzecznictwie Sądu Najwyższego. Ostatnio znowu ogłoszono szereg wyroków najwyższej instancji sądowej ustalających zasadnicze tezy w tym zakresie.

1) Orzeczenie S. N. Izby I C 1502/30 r. z dn. 14 stycznia 1931 r. ustala iż: *przepisy o wynagrodzeniu za pracę w godzinach nadliczbowych nie mają zastosowania do pracowników na stanowiskach kierowniczych.* Teza ta została opatrzona następującymi motywami. Ograniczenia czasu pracy, ustanowione w ustawie z dn. 18 grudnia 1919 r. nie rozciągają się na takich pracowników, którzy zajmują naczelne stanowiska kierownicze i czy to z wyraźnej umowy, czy też z samej natury stosunku nie są co do czasu pracy uzależnieni od zarządzeń właścicieli przedsiębiorstw. Wyjątek powyższy znalazł wyraz w art. 2 pomienionej ustawy, uznającym za czas pracy w rozumieniu art. 1 też ustawy liczbę godzin, które pracownik obowiązany jest pozostawać *do rozporządzenia kierownika robót.* Natomiast ustawa nie podaje żadnych zasad oznaczania czasu pracy pracowników na stanowiskach kierowniczych, skąd wnosić należy, iż pracodawca nie zamierzał krępować czasu ich pracy.

Odmienne traktowanie pracowników tego rodzaju znajduje należyte uzasadnienie w okoliczności, iż stanowisko gospodarcze i społeczne zwalnia od tej troski o ich interesy zdrowotne i kulturalne, jaka w stosunku do ogółu warstw pracujących podyktowała ścisłe normy ustawy z dn. 18 grudnia 1919 r. Przeto wypada uznać, iż również przepis art. 16 też ustawy, wkładający na pracodawcę obowiązek zapłaty oznaczonego w ustawie wynagrodzenia dodatkowego za pracę w godzinach, uważanych za nadliczbowe, nie ma zastosowania do pracowników przytoczonej kategorii.

2) Orzeczenie S. N. Izby I C 2594/30 z dn. 11 marca 1931 r. ustala iż: *zapłata za pracę w godzinach nadliczbowych może być uskuteczniiona w formie trzynastej pensji, byleby w sumie nie była niższa od wynagrodzenia, należnego na zasadzie art. 16 ustawy o czasie pracy w przemyśle i handlu.*

W motywach Sąd stwierdza, iż zapłata za pracę w godzinach nadliczbowych może nastąpić w innej formie niż przewiduje art. 16 ustawy o czasie pracy. Że w danym wypadku, wobec nieustalenia ilości przepracowanych godzin nadliczbowych, Sąd mógł uznać, iż otrzymana przez skarżącego tytułem wynagrodzenia za pracę w godzinach nadliczbowych trzynasta pensja odpowiadała co do wysokości sumie przypadającej za te godziny pracy.

Jak z powyższego wynika, należność za godziny nadliczbowe może być regulowana drogą ryczałtów, gratyfikacji i t. p. opłat dodatkowych z warunkiem, aby łączna wysokość tych opłat nie była niższa od wynagrodzenia należnego na zasadzie art. 16 ustawy o czasie pracy.

3) Orzeczenie S. N. Izby III (sek 1) Rw. 2552/30 z 18 lutego 1930 r. ustala co następuje: *godzina pracy ponad 7-mio godzinową normę, przyjętą w danym zakładzie jest godziną nadliczbową i winna być płatna, jednak nie mają do niej zastosowania wynagrodzenia specjalne przewidziane w ustawie o czasie pracy.*

Motywy do wspomnianego orzeczenia wyjaśniają: „skoro w pozwanym zakładzie pracy normalny czas pracy (należy rozumieć normalnie przewidziany regulaminem) wynosił 7 godzin dziennie, to musi się przyjąć wobec powyższego, że praca ponad 7 godzin była nadliczbową“.

Błędną natomiast jest wykładnia Sądu Odwoławczego co do przyznania powodowi 50% dodatku do płacy normalnej, bo art. 16 ustawy z dn. 18.XII.1919 roku odnosi się tylko do pracy przedłużanej trybem przewidzianym w art. 6 ustawy ponad przewidzianą normę, podczas gdy w danym wypadku norma zasadnicza art. 1 cytowanej ustawy t. j. 8 godzinny dzień pracy nie została przekroczona.

4) Orzeczenie S. N. Izby I C 2624/30 z dn. 20 marca 1931 r. stwierdza, że: *bieg przedawnienia z mocy art. 2274 K. C. w zastosowaniu do wynagrodzenia za godziny nadliczbowe lub wynagrodzenia za pracę liczy się od daty płatności poszukiwanej należności, a nie od daty rozwiązania stosunku umownego.*

W uzasadnieniu czytamy: W skardze kasacyjnej powód żąda uchylecia wyroku z powodu obrazy art. 2271 i 2274 K. C. w związku z art. 20 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o umowie o pracę robotników z dn. 16. III. 1928 r., zarzucając Sądowi, iż wbrew art. 20 wspomnianego rozporządzenia liczył bieg przedawnienia nie od dnia rozwiązania umowy pracy, lecz od daty płatności poszukiwanych przez powoda należności. Niesłuszny jest zarzut skargi kasacyjnej, gdyż art. 20 rozp. o umowie o pracę robotników ma na względzie przedawnienie skargi o wynagrodzenie w razie rozwiązania umowy pracy z winy pracodawcy lub bez zachowania obowiązującego okresu wypowiedzenia, natomiast do skarg o wynagrodzenie za pracę zwykłą lub też w godzinach nadliczbowych stosować należy przepisy kodeksowe o biegu przedawnienia, zawarte w art. 2274 K.C. Art. 20 wspomnianego rozporządzenia, jako przepis specjalny, nie może być stosowany rozciągle i Sąd słusznie liczył w danym przypadku bieg przedawnienia w myśl art. 2274 K. C. od daty płatności poszukiwanej przez powoda należności, a nie od znacznie późniejszej daty rozwiązania między stronami umownego stosunku.

SYNDYKAT POLSKICH ODLEWNI I EMALJERNI ŻELIWA.

Jednym z najmniej uporządkowanych działów produkcji przemysłu metalowego jest odlewnictwo handlowe.

Kilkadziesiąt większych i kilkaset mniejszych odlewni, robiących wszystko niemal, co mieści się pod pojęciem odlewnictwa handlowego, i przy pełnym zatrudnieniu mogących nadmiernie pokryć całość zapotrzebowania krajowego i doraźne możliwości eksportowe — oto obraz jaki możemy stworzyć dla aktualnego stanu naszego odlewnictwa handlowego.

Podkreślić przytem należy, że odlewnie handlowe w Polsce pracują przy wyposażeniu technicznym bardzo przestarzałym i że tylko w nielicznych wypadkach spotkać w nich możemy nowoczesne formierki i narzędzia odlewnicze.

Wreszcie zaznaczyć trzeba, że przemysł odlewniczy, jak może żadna inna gałąź przemysłu metalowo-maszynowego, jest bardzo poważnie zadłużony i że długi te nie pozwalają na rozwinięcie szerszej działalności inwestycyjnej i reorganizacyjnej.

Poza Biurem Sprzedaży Rur Zjednoczonych Odlewni Polskich, założonem w 1926 roku, zrzeszającym w chwili obecnej cztery fabryki rur żeliwnych pionowo i odśrodkowo-lanych i reprezentującym w ten sposób całość polskiej produkcji tego działu, nie było do tej pory w odlewnictwie handlowem żadnej organizacji, która trwale pracowałaby nad uporządkowaniem tego działu.

W 1929 roku została podpisana w Warszawie konwencja pomiędzy 22 odlewniami, które założyły organizację pod nazwą Centrala Handlowa Odlewni Żeliwa. Działalność Centrali objęła wszystkie ważniej-

sze produkty odlewnictwa handlowego, reprezentując w zrzeszonych przedsiębiorstwach około 30 milionów złotych produkcji. Centrala Handlowa miała za zadanie czuwać nad przestrzeganiem ustalonego cennika i warunków płatności przez zrzeszone firmy.

Niestety, zarówno ramy organizacyjne Centrali Handlowej, jak i warunki ogólne, nie pozwoliły na to, aby w okresie ostrego kryzysu gospodarczego, przy malejącym zapotrzebowaniu rynkowym, konwencja handlowa tak pojęta, jak nią była Centrala Handlowa, mogła się utrzymać.

Niesubordynacja kontrahentów wywołana akcją autsajderów, dostatecznie licznych, stworzyła taką sytuację, że już w 1930 roku jasnym było, że Centrala Handlowa nie da się utrzymać w dotychczasowych swoich ramach, i że jedynym jej wyjściem jest bądźto zreorganizowanie jej, bądź też rozwiązanie.

O reorganizacji Centrali Handlowej nie mogło być mowy. Pozostało więc jedno wyjście — rozwiązanie Centrali.

Centrala Handlowa Odlewni Żeliwa zamknęła swoje biuro w dniu 31 grudnia 1930 roku.

Z dniem 1 stycznia 1931 roku rozpoczął swoją działalność Syndykat Polskich Odlewni i Emaljerni Żeliwa, zrzeszający trzy odlewnie: Herzfeld i Victorius, „Kamienna — Jan Witwicki“ i „Stowianin“. Syndykat ten, jak widać bardzo szczupły, objął sprzedaż wszystkich artykułów wyrabianych przez powyższe fabryki.

Nie podnosząc cennika, co było zresztą wobec istnienia licznych autsajderów rzeczą najzupełniej zrozumiałą, syndykat przystąpił do energicznej akcji, mającej chronić fabryki przed złą wypłacalnością klientów. W tym celu sporządzone były tak zwane „czarne listy“ klientów. Mimo takiej akcji syndykatu, obroty zrzeszonych fabryk nie tylko nie kurczyły się, ale przeciwnie aktywność tych fabryk na rynku uwydatniła się w sposób wyraźny.

„Czarne listy“ sporządzane przez syndykat stały się ceną wskazówką nie tylko dla zrzeszonych w nim fabryk, ale i dla tych, którzy pracowali poza syndykatem.

Niezależnie od swej działalności handlowej Syndykat Odlewni i Emaljerni Żeliwa rozpoczął poważną akcję około dalszej koncentracji fabryk odlewniczych. W wyniku tej akcji nastąpiło podpisanie w sierpniu r. b. nowej umowy syndykackiej, obejmującej 8 następujących fabryk: Herzfeld & Victorius, „Stowianin“, „Kamienna“, Suchedniowska Fabryka i Huta Ludwików, Stowarzyszenie Mechaników Polskich z Ameryki (Poręba), Huta Blachownia, Metalurgia oraz „Białogon“.

Nowy syndykat pracuje w dalszym ciągu pod firmą Syndykat Polskich Odlewni i Emaljerni Żeliwa i obejmuje sprzedaż następujących fabrykatów:

- 1) wanny,
- 2) sanitarja emalji pudrowanej,
- 3) rury i kształtki zlewowe i kanalizacyjne,
- 4) rury wodociągowe leżąco-lane.

Fabryki zrzeszone w syndykacie reprezentują we wszystkich powyższych artykułach całość polskiej produkcji tego działu.

Syndykat podpisany został na dłuższy okres czasu i przejął od zrzeszonych fabryk sprzedaż objętych umową artykułów łącznie z inkasem.

Kontynuując politykę poprzedniego syndykatu, syndykat nie zmienił dotychczasowego cennika, ogra-

niczając się do zniesienia wszystkich tak zwanych „extra rabatów“, których przyznawanie klienteli rozpoczęło się w ostatnich miesiącach. Tak ujęty cennik syndykacyjny, wobec znacznego spadku produkcji, kształtuje się obecnie dla fabryk niezbyt korzystnie, tak że na przykład w dziale rur jest on obecnie zaledwie na poziomie kalkulacji prawidłowo obliczonych kosztów własnych.

Kontynuowana jest również polityka restrykcji kredytowych, a kredyty przyznaje się tylko w sposób bardzo ostrożny, firmom w zupełności na to zasługującym. Syndykat jest zdania, że tą drogą zachęci kapitał do pracy w kupiectwie tego działu, gdyż wysokość udzielanych przez syndykat kredytów nigdy nie przekracza granicy kapitałów własnych, zaangażowanych w handlu temi artykułami. Przedsiębiorstwa handlowe, pracujące w dziale odlewniczym, oparte częstokroć tylko na kredytach uzyskiwanych w fabrykach, są zgubą dla całej branży. To też Syndykat pragnie dołożyć wszelkich starań, aby drogą ostrożnej polityki kredytowej wyprzeć tego rodzaju firmy z rynku, a pozostać we współpracy z firmami zasługującymi na pełne zaufanie i kredyt.

Oczywiście niema mowy, aby móc pracować bez udzielania kredytów, chodzi tylko o to, aby przyznawany odbiorcy kredyt był należycie zabezpieczony i obracał się w granicach dopuszczalnego ryzyka producenta.

Aby móc należycie spełnić tak nakreśloną akcję oczyszczenia rynku odlewniczego, Syndykat stworzył specjalną organizację sprzedaży reprezentowanych przez siebie artykułów.

Sprzedaż Syndykatu odbywa się za pośrednictwem trzech zaangażowanych przez Syndykat sprzedawców-agentów, którzy znajdują się stale w podróży, utrzymując w ten sposób ciągły kontakt z klientami i mając możliwość badania na miejscu stanu wypłacalności klientów.

Władzami Syndykatu Polskich Odlewni i Emaljeri Żeliwa są Rada i Zarząd. Prezydjum Rady Syndykatu stanowią pp.: Lucjan Kołodzki — prezes, Otmar Kwieciński i Leon Skibiński — członkowie Prezydjum Rady. Zarządcą Syndykatu jest p. Jerzy Lipowski, były dyrektor Centrali Handlowej Odlewni Żeliwa, a następnie Syndykatu ze stycznia 1931 r.

Trudno jest stawiać horoskopy nowopowstałego syndykatu, zwłaszcza, że nie dość dokładnie znamy jego statut.

Naogół stwierdzić można, że syndykat, którego działalność ograniczona jest w obecnej chwili do artykułów, w których członkowie syndykatu reprezentują 100% produkcji krajowej, ma zasadniczo wszelkie podstawy trwałości i jedynie wewnętrzny układ stosunków w organizacji mógłby wpłynąć na przedwczesne jego rozwiązanie.

W końcu dodać trzeba, że organizatorzy, obecni kierownicy Syndykatu, nie zamykają swojej działalności i mają nadzieję, że po zorganizowaniu i należytem uruchomieniu Syndykatu w obecnej jego formie, będą mogli przystąpić do dalszego rozszerzenia swojej platformy organizacyjnej i przez wciągnięcie do organizacji nowych fabryk, objąć swą działalnością inne artykuły produkcji odlewni handlowych.

S. Gruchala.

NAJWAŻNIEJSZE OBOWIĄZKI ZARZĄDÓW SPÓŁEK AKCYJNYCH.

(Dokończenie).

Do działu IV: Rachunkowość spółki akcyjnej.

1. Obowiązek prowadzenia ksiąg i rachunkowości spółki.

Zarząd winien dopilnować należytego prowadzenia ksiąg i rachunkowości spółki (art. 100).

2. Obowiązek sporządzania bilansów i sprawozdań.

Zarząd spółki obowiązany jest w ciągu dwóch miesięcy od upływu roku obrotowego, względnie w ciągu trzech miesięcy, jeżeli tak postanawia statut sporządzić i złożyć władzom nadzorczym (radzie nadzorczej lub komisji rewizyjnej, względnie obu tym organom, jeśli oba istnieją) do zbadania bilansu na ostatni dzień roku obrotowego, rachunek zysków i strat oraz dokładne piśmienne sprawozdanie spółki za rok ubiegły.

Jeśli członek zarządu odmawia podpisu na zamknięciach rachunkowych i sprawozdaniach, odmowa powinna być umotywowana. (Art. 102 i art. 1 punkt 4 noweli do prawa o spółkach akcyjnych).

3. Obowiązek wydawania odpisów sprawozdań i rachunków akcjonariuszom.

Odpisy sprawozdania zarządu łącznie z bilansem i rachunkiem zysków i strat wraz z odpisem sprawozdania rady nadzorczej, komisji rewizyjnej, tudzież opinii biegłych-rewidentów będą wydawane akcjonariuszom na ich żądanie w ciągu czternastu dni przed walnym zgromadzeniem (art. 103).

4. Obowiązek ogłaszania bilansu oraz rachunku zysków i strat.

Zarząd spółki ogłosi zatwierdzony przez walne zgromadzenie bilans oraz rachunek zysków i strat w przeciągu czternastu dni od daty ich zatwierdzenia (art. 110).

5. Obowiązek złożenia bilansu i sprawozdania władzom państwowym.

W ciągu 14 dni od daty zatwierdzenia bilansu oraz rachunku zysków i strat, zarząd winien ogłoszony bilans, rachunek zysków i strat, sprawozdanie oraz protokół walnego zgromadzenia złożyć sądowi rejestrowemu i Ministerstwu Przemysłu i Handlu (art. 110).

6. Sposób ułożenia bilansu i podziału zysków.

Oдноśne przepisy zawarte są w art. od 104 do 109 prawa o spółkach akcyjnych.

Do działu V: Podwyższenie i obniżenie kapitału akcyjnego.

1. Obowiązek zgłoszenia do rejestru handlowego podwyższenia kapitału akcyjnego.

Zarząd winien zgłosić celem wpisania do rejestru handlowego i ogłoszenia dokonane podwyższenia kapitału akcyjnego i zmianę statutu (art. 121).

Szczegółowe wymienienie załączników, które należy dołączyć do zgłoszenia zawiera art. 121 ustęp 2 i 3.

2. *Obowiązek ogłoszenia o zamiarze obniżenia kapitału.*

Zarząd ogłosi trzykrotnie w pismach, przeznaczonych do ogłoszeń spółki o obniżeniu kapitału akcyjnego z wezwaniem wierzycieli spółki do zgłoszenia swych roszczeń w ciągu trzech miesięcy od daty ostatniego ogłoszenia (art. 122 w brzmieniu art. 1 p. 6 noweli do prawa o spółkach akcyjnych).

3. *Wezwanie do zamiany akcji.*

Jeżeli wskutek obniżenia kapitału akcyjnego okaże się konieczna wymiana lub ostemplowanie dotychczasowych akcji, zarząd powinien o tem ogłosić i wezwać akcjonariuszów do złożenia w tym celu akcji (art. 123).

4. *Obowiązek zgłoszenia do rejestru dokonane obniżenie kapitału akcyjnego.*

Członkowie zarządu winni zgłosić celem wpisania do rejestru handlowego dokonane obniżenie kapitału akcyjnego i odpowiednią zmianę statutu (art. 124).

Szczegółowe wyliczenie załączników zawarte jest w ustępie 2 art. 124, w brzmieniu art. 1 punkt 7 noweli do prawa o spółkach akcyjnych.

5. *Obowiązek zawiadomienia Ministerstwa Przemysłu i Handlu o podwyższeniu lub obniżeniu kapitału akcyjnego.*

Po zarejestrowaniu podwyższenia lub obniżenia kapitału zakładowego zarząd powinien w terminie czternastodniowym złożyć Ministerstwu Przemysłu i Handlu odpisy protokółów walnego zgromadzenia wraz z odpisem wpisu w rejestrze handlowym (art. 127).

Do działu VI: Rozwiązanie i likwidacja spółki.

1. *Obowiązek zgłoszenia do rejestru otwarcia likwidacji.*

Zarząd winien zgłosić do rejestru handlowego otwarcie likwidacji (art. 129 ustęp 2).

2. *Władza powołana do przeprowadzenia likwidacji.*

W braku likwidatorów specjalnie przez walne zgromadzenia lub statut ustanowionych likwidację przeprowadza zarząd spółki (art. 131 ustęp 1).

Likwidatorowie co do swych uprawnień i obowiązków podlegają przepisom, przewidzianym dla zarządu spółki, nie obowiązują ich zakaz uczestniczenia w przedsiębiorstwie konkurencyjnym (art. 132).

3. *Obowiązek zgłoszenia likwidatorów do rejestru.*

Pierwszych likwidatorów zgłasza do rejestru handlowego zarząd (art. 131 ustęp 6).

4. *Obowiązek ułożenia bilansu otwarcia likwidacji.*

Likwidatorowie łącznie z ustępującymi członkami zarządu powinni sporządzić bilans otwarcia likwidacji (art. 133 p. 1).

Do działu VII: Łączenie się spółek akcyjnych (Fuzja).

1. *Obowiązek ogłoszenia o zamiarze fuzji.*

Zarząd spółki przejmującej powinien w terminie przez się obranym ogłosić trzykrotnie w pismach, przeznaczonych do ogłoszeń łączących się spółek, zamiar łączenia majątku spółek połączonych (sfuzjonowanych) (art. 145).

2. *Obowiązek zgłoszenia do rejestru handlowego połączenia spółek.*

Zarząd zgłosi połączenie spółek do rejestru handlowego każdej z łączących się spółek. Do podania należy dołączyć protokoły uchwał walnych zgromadzeń o połączeniu się (art. 144).

3. *Obowiązek zarządzania oddzielnie majątkiem każdej ze sfuzjonowanych spółek.*

Majątek każdej z połączonych spółek powinien być zarządzany przez spółkę przejmującą oddzielnie, aż do chwili zaspokojenia lub zabezpieczenia wierzycieli, których wierzytelności powstały przed połączeniem, a którzy w terminie rocznym od daty ostatniego ogłoszenia o zamiarze połączenia majątków piśmiennie zażądali zapłaty.

Za prowadzenie oddzielnego zarządu majątków członkowie władz spółki przejmującej odpowiadają osobiście i solidarnie (art. 146).

Do działu VIII: Odpowiedzialność cywilna i karna.

Postanowienia o odpowiedzialności cywilnej i karnej członków zarządu zawarte są w art. 169 prawa o spółkach akcyjnych.

WYTYCZNE KSIĘGOWOŚCI PRZEMYSŁOWEJ.

Jakokolwiek bądź działalność gospodarcza, rozpatrywana z punktu widzenia kapitału, jest zawsze niczem innym, jak tylko operacją finansową, t. j. uruchomieniem kapitału w celu otrzymania zysku. Operacje przetwórcze, to znaczy czynności związane z przerobem surowców na towary, składają się na nader skomplikowaną drogę przepływu kapitału; zysk z tych operacji uzależniony jest od różnorodnych i złożonych czynników, przeto rachunkowość i sprawozdawczość przemysłowa winny być też odpowiednio skonstruowane.

Nader obrazowe ujęcie przetworzeń kapitału przemysłowego znajdujemy u teoretyków niemieckich (tak zw. system Justa) — podajemy go tu w skrócie schematycznym, a mianowicie:

<i>I. Majątek</i>	<i>II! Ruch</i>	<i>III. Wyroby</i>
(statyka)	(dynamika)	(wyniki).

Te trzy powyżej wymienione stadja przeobrażeń kapitału nasuwają potrzebę jakby trzech różnych zakresów (grup rachunkowych) rachunkowości przemysłowej.

Gr. I. Majątek (bilans) — ewidencja różnych postaci kapitału zaangażowanego w przedsiębiorstwie i ich stosunku wzajemnego. Ten dział, nieodzowny w każdej księgowości, obejmuje konta majątkowe nieruchomości, urządzeń, ruchomości, płynnych środków pieniężnych, dłużników, zapasów surowców i materia-

łów pomocniczych, składów wyrobów i półwyrobów, po stronie zaś pasywów — wierzycieli i cyfry kapitałów własnych przedsiębiorstwa.

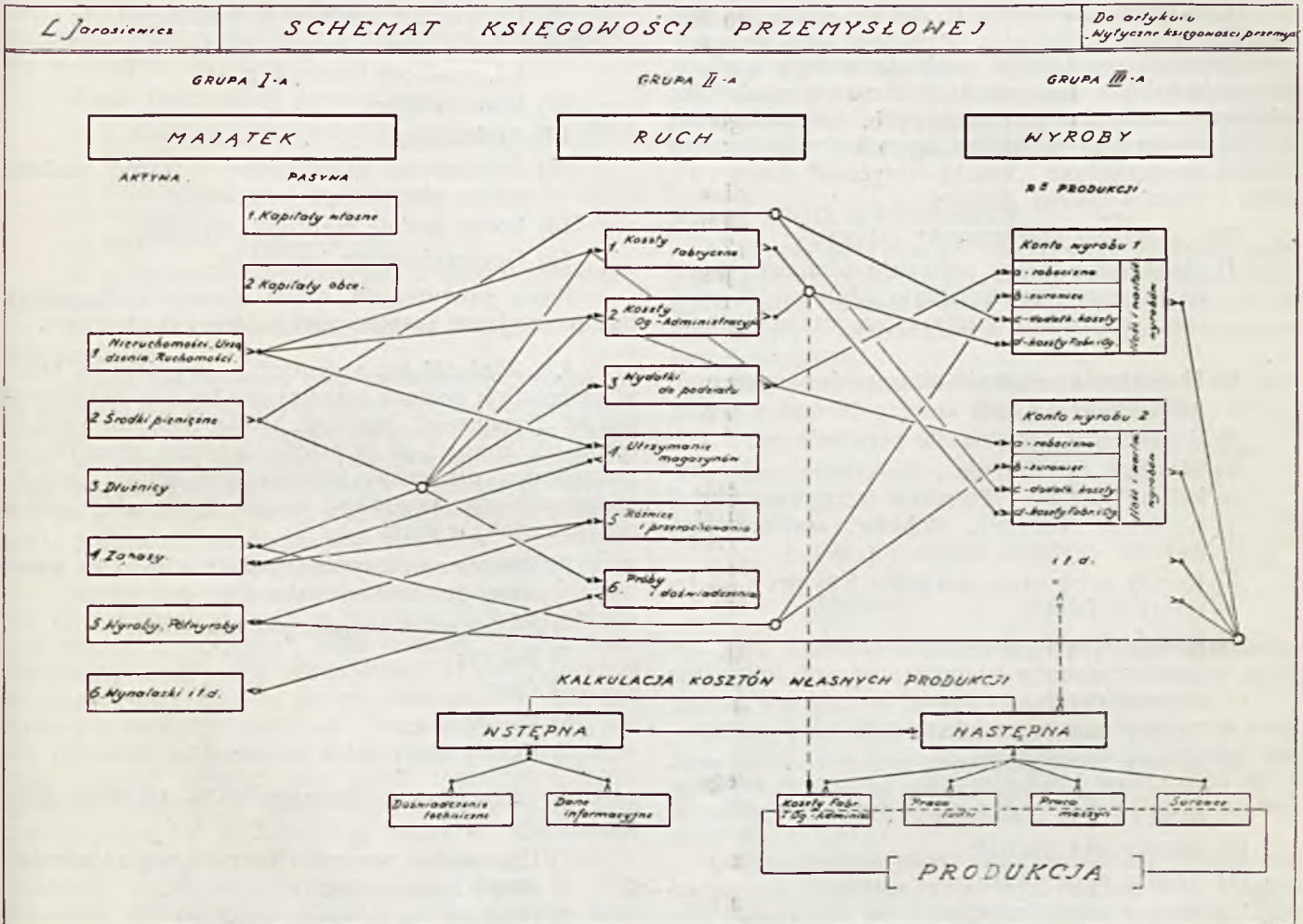
II. *Ruch* — dział ten, specyficzny dla przedsiębiorstw przemysłowych, winien zawierać konta (szczegółowe i zbiorowe), obrazujące całokształt gospodarki przedsiębiorstwa, umożliwiające jak najskuteczniejszy wgląd i kontrolę tej gospodarki, a zarazem zawierające potrzebne dane do kalkulacji kosztów własnych produkcji.

III. *Wyroby* — ten ostatni dział zawiera konta szczegółowe, oddzielne dla każdego gatunku i każdej partii produkowanych wyrobów, faktycznych kosztów poniesionych przy produkcji. Wspomniane konta szczegółowe połączone są we wspólnym rachunku zbioro-

a) gotówka w kasach, b) inne walory, c) gotówka w bankach, d) weksle; 3. Dłużnicy; 4. Zapasy: a) surowców, b) materiałów pomocniczych, c) narzędzi i ruchomości; 5. Magazyny: a) wyrobów, b) półwyrobów; 6. Inne wartości majątkowe (wynalazki, patenty, licencje i t. p.);

w *pasywach*: 1. Kapitały własne: a) zakładowy, b) zapasowy, c) amortyzacyjny, d) fundusze specjalne; 2. Kapitały obce, a) wierzyciele, b) inne obce fundusze.

Ani cel pracy niniejszej, ani przewidziane jej ramy nie pozwalają mi na wdawanie się w szczegóły, z tego też względu nie próbuję tu zalecać tej lub innej formy księgowości, a więc np.: nowoczesnej przebitkowej, dawnej włoskiej, tabelarycznej (znanej

wym — „Produkcji“. Rachunkowość tego działu jest właściwie buchalteryjnym uwieńczeniem kalkulacji kosztów własnych produkcji i jej punktem stycznym z księgowością ogólną.

Powyżej przytoczony podział księgowości przemysłowej (fabrycznej) na trzy zasadnicze grupy nakreśla równocześnie zadania tej księgowości.

Grupa I-sza „Majątek“ ma też same zadania, co każda księgowość jakiegokolwiek bądź innego przedsiębiorstwa, np. handlowego lub bankowego; zawiera też typowe dla każdego przedsiębiorstwa składniki (konta):

w *aktywach*: 1. Majątek unieruchomiony: a) nieruchomości, b) urządzenia (w fabr., maszyny), c) ruchomości (w fabr., narzędzia); 2. Środki pieniężne:

pod popularną nazwą „amerykanki“ i t. d. — forma i technika pracy rachunkowej zależne są w każdym poszczególnym wypadku od indywidualnych właściwości danego przedsiębiorstwa; uważam natomiast za wskazane w tej grupie rachunkowości zwrócić uwagę na pewne szczegóły nader ważne dla księgowości przemysłowej — są to rzeczy następujące:

a) w odniesieniu do pp. 1 i 6 aktywów — właściwe skonstruowanie zapisów amortyzacyjnych, które w II grupie będą figurowały pod postacią „kosztów zużycia“ (wzgl. renowacji) kapitału;

b) w odniesieniu do pp. 4 i 5 aktywów — należy poświęcić wiele uwagi na racjonalne skonstruowanie klasyfikacji i nomenklatury magazynowej — zlekceważenie bowiem lub niedoceniczenie tej sprawy

(spotykane, niestety, w większości fabryk) powoduje w następstwie poważne trudności i zaburzenia, nie tylko w księgowości, ale i w ruchu fabrycznym.

Druga grupa — „Ruch” — winna odzwierciedlać w cyfrach i układzie swych kont całość gospodarki u r u c h o m i o n y m kapitałem przedsiębiorstwa. Wspomniana grupa rachunków jest specyficzną, a zarazem konieczną częścią składową każdej księgowości fabrycznej (przemysłowej). O zadaniach tej grupy wzmiankowaliśmy już poprzednio — przegląd jej kont winien jak najskuteczniej informować kierownictwo zakładu o całości gospodarki ruchu, zaś dane cyfrowe służyć materiałem do kalkulacji kosztów własnych.

Na czoło planu rachunkowego II-giej grupy wysuwają się dwa podstawowe zbiorowe rachunki:

1. *Koszty fabryczne* i 2. *Koszty ogólnoadministracyjne*.

Dokonałiśmy takiego podziału z tego względu, iż niejednokrotnie dane przedsiębiorstwo posiada kilka odrębnych zakładów przemysłowych, objętych jedną dyrekcją naczelną; w takim wypadku należy mieć osobno uwidocznione „koszty fabryczne” danego zakładu i koszt wspólnej dyrekcji.

Do „*Kosztów fabrycznych*” zaliczamy:

- 1) Uposażenie całego personelu administracyjno-technicznego danej fabryki (dyrekcji, inżynierów, majstrów, kontrolerów czasu, biuralistów i t. p.);
- 2) Uposażenie personelu niższego (woźnych, gońców, stróży i t. p.);
- 3) Świadczenia socjalne dla personelu pp. 1 i 2;
- 4) Wszelkie świadczenia o charakterze społeczno-kulturalnym dla robotników (utrzymanie jadalni, szatni, łazienek, żłobków, ambulatorjów, świetlic, czytelni, klubów i t. p.);
- 5) Koszty utrzymania porządku i higieny na terytorjum fabryki;
- 6) Koszty transportu wewnętrznego;
- 7) Koszty pomocy og. przy produkcji (robocizna pomocnicza);
- 8) Koszty naprawy wad i braków przy produkcji;
- 9) Koszty wynagrodzenia robotników za przestoje (z powodu braku: pracy, materiałów, narzędzi i in. powodów);
- 10) Koszty siły pędnej;
- 11) Koszty ogrzewania;
- 12) Koszty oświetlenia;
- 13) Koszty ubezpieczeń od ognia (budynków, maszyn, narzędzi i t. p.);
- 14) Koszty zużycia kapitału (odpisy amortyzacyjne):
  - a) budynków,
  - b) maszyn i urządzeń mechanicznych,
  - c) instalacji (cieplnych, świetlnych, wodociągowo-kanalizacyjnych i t. p.),
  - d) narzędzi,
  - e) ruchomości,
  - f) środków transportowych;
- 15) Koszty konserwacji i utrzymania (jak wyżej pp. a, b, c, d, e i f);
- 16) Koszty druków i mat. piśmiennych;
- 17) Różne inne nieprzewidziane wydatki.

„*Koszty Ogólnoadministracyjne*”.

- 1) Wynagrodzenie Władz przedsiębiorstwa (Rada, Zarząd, Kom. Rewiz.);
- 2) Wynagrodzenie Dyrekcji Naczelnej;
- 3) Wynagrodzenie personelu urzędniczego w biurach Centrali;
- 4) Wynagrodzenie personelu niższego w biurach Centrali;
- 5) Świadczenia socjalne do pp. 1 — 4;
- 6) Wszelkie wydatki biurowe Centrali:
  - a) druki i mat. piśm., b) telefony, depesze i porto koresp., c) oświetlenie i ogrzewanie,
  - d) wydatki filantropijne;
- 7) Podróże;
- 8) Utrzymanie środków komunikacyjnych;
- 9) Odpisy amortyzacyjne (budynków, ruchomości, środków komunik.);
- 10) Konserwacja;
- 11) Asekuracja;
- 12) Świadczenia przemysłowe i różne podatki (prócz obrotowego i dochod.);
- 13) Różne drobne nieprzew. wydatki;
- 14) Oprocentowanie kapitałów.

Prócz powyższych r-ków zasadniczych, winny być prowadzone jeszcze następujące r-ki zbiorowe:

3. *„Wydatki do podziału”* — wydatki te, które w następstwie zostaną przeniesione bądź to bezpośrednio na „Produkcję” (patrz gr. III-ia), bądź też na którekolwiek konto 2-ch poprzednich r-ków zbiorowych, początkowo dla celów informacyjno-statystycznych, rekomendujemy księgować na sub-konta „Wydatków do podziału”, a więc:

- 1) Robociznę fabryczną (całość wypłat za robocizną dniówkową i akord.);
- 2) Świadczenia socjalne do robocizny;
- 3) Paliwo;
- 4) Gaz;
- 5) Woda;
- 6) Koszty utrzymania laboratorium.

4. *„Utrzymanie Magazynów”* — na które składa się:

- 1) Uposażenie personelu kierowniczego i robotniczego magazynów;
- 2) Odnośne świadczenia socjalne;
- 3) Odpisy amortyzacyjne, konserwacja i asekuracja budynków i ruchomości magazynowych;
- 4) Ogrzewanie i oświetlenie magazynów;
- 5) Zużycie materiałów pomocniczych w magazynach. Koszta powyższe należy dzielić na utrzymanie:
  - a) magazynów surowców i mat. pomocn.,
  - b) „ półwyrobów,
  - c) „ wyrobów gotowych.

5. *„Różnice i przerachowania”*.

- 1) Na surowcach i mat. pomocniczych;
- 2) „ półwyrobach;
- 3) „ wyrobach gotowych;

r-nek ten ma na celu uwidocznienie wszelkich różnic kursowych w cenach materiałów, różnic ilościowych, różnic cen towarów sezonowych i t. p.

6. *Próby i Doświadczenia* — r-k ten ma na celu zanotowanie na odpowiednich kontaktach szczegółowych, wszelkich kosztów poniesionych w celu udoskonalenia metod produkcji poszczególnych artykułów, bądź też wprowadzenia nowych wyrobów — jest to r-k przejściowy, którego wyniki przechodzą do p. 6 — gr. I-ej, aktywa i tam podlegają stopniowej amortyzacji, przez co unika się nadmiernego i nierealnego obciążania kosztów produkcji normalnej.

Grupa III-cia zawiera jeden tylko r-k zbiorowy „Produkcji”. Każdorazowe saldo tego r-ku wyrażać winno sumę kosztu rzeczywistego, wszystkich rozpoczętych, lecz jeszcze niezakończonych i nieoddanych do magazynów, wyrobów i półwyrobów, znajdujących się w fabryce.

Koszt rzeczywisty wyrobu składa się:

I. z kosztów bezpośrednio zużytych na dany wyrób:

- a) robocizny,
- b) surowców,
- c) wydatków dodatkowych.

II. z kosztów wynikających z proporcjonalnego podziału:

d) części kosztów Fabrycznych i Ogólno-Administracyjnych.

Konta szczegółowe r-ku zbiorowego „Produkcji” są kontami poszczególnych partii produkowanych przez fabrykę wyrobów; po stronie „Winien” każdego z tych kont księgowane są koszty rzeczywiste danego wyrobu wg. powyżej przytoczonego schematu (a, b, c, d), zaś po stronie „Ma” ilość wyprodukowanych w danej partii jednostek, po cenie jaka wypadnie z podziału sumy całkowitego kosztu przez ilość wyprodukowaną.

Konta szczegółowe r-ku „Produkcji” wchodzi już, jak to nadmieniałem powyżej, w sferę „Kalkulacji kosztów własnych produkcji”, która stanowi odrębny i samodzielny dział pracy rachunkowej i manipulacyjnej w administracji zakładu przemysłowego. Nie jest zadaniem niniejszego elaboratu szczegółowe rozpatrywanie czynności związanych z kalkulacją kosztów własnych, pragnę określić tutaj tylko charakter i formę punktów stycznych, jakie łączą księgowość ogólną przedsiębiorstwa z kalkulacją kosztów. Całokształt czynności, składających się na kalkulację kosztów własnych styka się z księgowością ogólną w 2-ch punktach zasadniczych: a) są to dane cyfrowe II-iej grupy rachunkowości („Ruch”), które wchodzi do kalkulacji kosztów wł. w postaci t. zw. kosztów wspólnych (patrz wyżej poz. „d” kosztu wyrobu) uzupełniających kosztów bezpośrednie, zebrane przez kalk. wł. w drodze notatek operacyjnych (te ostatnie dane z kolei służą dla księgowości); b) wyniki kalkulacji kosztów własnych uwidoczniają się w formie ostatecznej na kontaktach szczegółowych r-ku „Produkcji”, gdzie, spełniwszy swoje zadanie samodzielnego zakresu pracy, kalkulacja kosztów własnych wlewa się ostatecznie w łożysko księgowości ogólnej.

W kierownictwie wielu zakładów przemysłowych pokutuje do chwili obecnej błędny pogląd, iż księgowość ogólna i kalkulacja kosztów własnych są to dwie zupełnie od siebie niezależne dziedziny pracy, z których pierwsza należy do buchalterów, zaś druga wy-

łącznie do techników. Śmiem z całą stanowczością twierdzić, iż zakład przemysłowy, gdzie tak jest postawiona ta sprawa, nie posiada ani prawidłowej księgowości fabrycznej, ani odpowiadającej rzeczywistości kalkulacji kosztów własnych.

Księgowość fabryczna winna być prowadzoną przez buchaltera dokładnie obeznanego z operacjami przetwórczemi danej fabryki i dobrze je rozumiejącego, zaś kalkulacja kosztów własnych musi być połączoną pracą buchalterów i techników, gdyż jedna jej strona styka się stale z księgowością, druga — z fabrykacją.

W podanem powyżej planie opisowym księgowości fabrycznej, jak i w załączonym wykresie, łatwo daje się zauważyć nieobecność pewnych r-ków, nieodzownych jednak dla zestawienia bilansu, jak naprz. r-ku „Sprzedaży” wykazującego zysk brutto ze sprzedaży wyrobów, i r-ku „Kosztów Sprzedaży” jako to: wynagrodzenie personelu sprzedaży, koszty reklamy, podatek od obrotu, opłaty stemplowe, eksped. towarów i t. p. Przeoczenie to zostało dokonane z całą świadomością, chodziło mi bowiem tylko o omówienie cech charakteryzujących księgowość przemysłową.

L. Jarosiewicz.

WIADOMOŚCI Z ZAGRANICY.

Kryzys we Francji. Francja, która najdłużej opierała się powszechnemu kryzysowi światowemu, odczuwa od kilku miesięcy stałe poważne pogarszanie się konjunktury i zmuszona jest do ciągłego ograniczania swojej produkcji.

Poniższe zestawienie ilustruje stan indeksu produkcji w dniu 31 grudnia 1930 r. i 30 czerwca 1931 r.:

	31 grudnia 1930 r.	30 czerwca 1931 r.
indeks ogólny	134	126
przemysł maszynowy	146	141
„ hutniczy	118	103
„ włókienniczy	85	71
„ budowlany	131	124

Jak widzimy, cofnięcie się wytwórczości przemysłowej we Francji, nastąpiło w sposób o wiele mniej jaskrawy aniżeli w innych krajach.

Jeżeli chodzi o zmniejszenie się obrotów, to pewnym miernikiem może tu być stosunek przewozów kolejowych w grudniu 1930 roku i w czerwcu 1931 roku. W okresie tym przewozy kolejowe we Francji zmniejszyły się o 5,5%.

Jednocześnie mamy do zanotowania spadek cen hurtowych. Poniższe zestawienie ilustruje stan indeksu cen hurtowych we Francji w dniu 31 grudnia 1930 roku i 30 czerwca 1931 roku:

	31 grudnia 1930 r.	30 czerwca 1931 r.
indeks ogólny	494	465
wyroby przemysłowe	461	422
produkty rolne	529	515
towary importowane	375	347
„ krajowe	557	531

Indeks ogólny cen detalicznych spadł w okresie od 31 grudnia 1930 roku do 30 czerwca 1931 roku z 649 na 612.

Przed niżką cen wyrobów hutniczych w Niemczech. Niemiecki przemysł żelazny, który od szeregu lat jest zorganizowany w szereg syndykatów, prowadzi,

zresztą szablonową dla wszystkich syndykatów hutniczych, politykę podtrzymywania wysokich cen żelaza na rynku wewnątrzno-krajowym, aby w ten sposób podnieść rentowność przedsiębiorstw hutniczych, które na rynkach światowych nie mogą uzyskać odpowiednich cen na swoje wyroby, a częstokroć muszą decydować się na transakcje po cenach stojących poniżej kalkulacji kosztów własnych.

Nie miejsce to w ramach notatki sprawozdawczej dyskutować nad wpływem takiej polityki na konsumpcję żelaza na rynkach wewnątrzno-krajowych, która zdaniem naszym właśnie wskutek tego spada jeszcze bardziej w okresie kryzysu. Natomiast mamy do zanotowania na rynku niemieckim bardzo znamieny wypadek, kiedy wskutek właśnie takiej polityki syndykatów niemieckich ceny żelaza krajowego zaczęły się na rynku niemieckim kalkulować drożej, aniżeli ceny żelaza importowanego, wskutek czego zanotowano poważny wzrost przywozu żelaza do Niemiec.

Kalkulacja ta przedstawia się w sposób następujący (w markach niemieckich):

Produkt	Cena Syndyk. od maja 1930 r. niem.			Spadek od maja 1930 r. marek %		Cena rynku świat. fob Antwerpja	Cena świat. Cto + cto + fracht
żelazo sztabowe	128	13	9,2	64,85	25	95,95	
żelazo kształtowe	125	13	9,4	63,11	25	94,11	
bednarka	148	16	9,7	78,65	25	109,65	
blachy grube	147	12,50	8,5	77,18	30	113,18	
walcówka	158	14	8,1	103,23	25	134,23	

Jak widzimy, pomimo ochrony celnej wszystkie gatunki żelaza kalkulują się tak, że lepiej jest importować je do Niemiec, aniżeli kupować w syndykatkach. Oczywiście nie we wszystkich działach rzecz ta jest możliwą wskutek istnienia porozumień międzynarodowych. Że jednak w każdym niezależnie od konwencyjnych umów międzynarodowych istnieją również autsajdery, import do Niemiec wykazał w ostatnich czasach zwiększenie.

Ponieważ niemieckie syndykaty bardzo niechętnie odnosiły się do sprawy dalszego obniżenia cennika swoich wyrobów, w niemieckich kołach miarodajnych panuje przeświadczenie, że już w najbliższym czasie nastąpią pomiędzy rządem a syndykatami hutniczymi rokowania o wydatne obniżenie cen żelaza w Niemczech.

Targi Palestyńskie. Otrzymałmy zawiadomienie od Palestyńsko-Polskiej Izby Handlowej i Przemysłowej w Tel Avivie, że od 7 do 30 kwietnia 1932 roku odbędą się w Tel Avivie Targi i Wystawa Bliższego Wschodu (Levant Faire).

Targi te organizuje Towarzystwo dla Wystaw „Mischar Wetaassija” pod patronatem Wysokiego Komisa-

rza Palestyny i prezydenta miasta Tel Aviv, który jest jednocześnie prezydentem Komitetu Wystawowego.

Firmom polskim, pragnącym wziąć udział w Wystawie, Palestyńsko-Polska Izba Handlowa i Przemysłowa (Palestynian-Polish Chamber of Commerce and Industry Tel Aviv P. O. B. 287) udzieli zupełnie bezpłatnie wszelkich informacyj.

Z Koncernu Telefunken. Pomiędzy Koncernem Telefunken a należącą do grupy Felten & Guilleame towarzystwem Süddeutsche Telefon-Apparate, Kabel und Drahtwerke A. G. (Tekade) w Norymbergji, podpisany został układ, na mocy którego Telefunken przejął od Tekade wszelkie interesy dotyczące rur radiowych.

Jak wiadomo Telefunken prowadzi już całość interesów radiowych A. E. G. i Siemens.

Ograniczenie pracy w Koncernie Vickers Armstrong. Koncern Vickers Armstrong, posiadający swoje zakłady w Hrabstwie Kent w miejscowościach Erith, Crayford i Dartford, postanowił zamknąć fabryki w Erith, gdyż napływające zamówienia mogą być wykonane przez pozostałe w ruchu fabryki.

RYNEK TOWAROWY NA SUROWCE I ARTYKUŁY TECHNICZNE DLA PRZEMYSŁU METALOWEGO.

Ceny hurtowe na surowce i artykuły techniczne dla przemysłu metalowego (pg. danych S. A. „Zjednoczeni Polscy Przemysłowcy Metalowi”), podane w № 34 „Przemysłu Metalowego” z 22-go VIII. 1931, pozostają bez zmiany w d. 3 września 1931 r.

Ceny metali według notowań giełdy londyńskiej w dn. 3. IX. 1931 r. w złotych po kursie dnia za tonnę metr.

Aluminium	—	Miedź standard	1402
Antymon	—	Ołów miękki	472
Cyna standard	5049	Nikiel	—
Cynk hutniczy	488	Rtęć	—
Miedź elektrolityczna	1547	Srebro za 1 kg	74

Patenty udzielone przez Urząd Patentowy.

12882. *John Nilsen Selwig.* Maszyna do międlenia łądyg roślin włóknistych.
12868. *Jakób Baron.* Blacha dwuwarstwowa na wyroby denty-styczne.
12854. *Bohumil Polak.* Sposób przymocowania otwieracza do puszek zapomocą pustego nitu oraz nit do wykonywania tego połączenia.
12813. *Ardeltwerke Gesellschaft mit beschränkter Haftung.* Żóraw chylny z poziomem przesuwaniem ciężaru.
12861. *Du Pont Cellophane Company Inc.* Sposób pokrywania odporną na działanie wilgoci powłoką filmów i arkuszy z wodzianu błonnika i maszyna do wykonywania tego sposobu.

LEON JAROSIEWICZ

ORGANIZATOR

WARSZAWA, UL. KROMERA № 4. — TELEFON 833-87.

Przeprowadza organizację i reorganizację administracji przedsiębiorstw przemysłowych, zaprowadza oszczędności w kosztach ogólnych i produkcji.

PRACE WYKONANE: Polskie Zakłady Marconi S. A., K. Wasilewski i S-ka S. A., Państwowy Monopol Spirytusowy, Związek Spółdzielni Spożyców R. P., Łowickie Zakłady Przemysłowe S. A. i inne.

SPECJALNOŚĆ:

Kalkulacja kosztów własnych produkcji — uproszczone metody księgowości — technika obliczeń robocizny — organizacja magazynów i obrotu towarowego — badania rentowności działów produkcji i sprzedaży — racjonalizacja i mechanizacja biurowości.